Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

Йамдэ лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 20 йанварь
№ 4 (440)

13 ИЙ ЛЭНИН ДЭЧ ПОСНА, ЛЭНИН КОРНО ДЭНЭ

ЛЭНИН ТОЛЫН

Йал дэч иктаж кок километр тораштэ, корнышто шэм точкым ужына. Тидэ точко мэмнан дэк эрэ лишэмэш. Толын шумэкыжэ, ты мартэ уждымо, машиныш савырныш. Ораза йымач кандалгэ шикшым луктын, ош лумым пурак сэмын тӱргыктэн, мэмнан ончыч эртэн кайыш. Мэ, пидын шындымэ гайэ, вэрна гыч тарванывдэ корнын кок могырышто ончэн шогэна. Тыгэ ик мыньар сэкундым шогэнна. Вара ала кӧ „тидэ Лэнин" ман каласыш. Мэ чыланат „Лэнин, Лэнин, Ильич толын!" манын кычкырэн вэр гыч тарванышна. Автомобиль пӧрт воктэн шогалын.

Кызыт гайак раш шарнэм: автомобиль окна почылтмэк, тужэчын шэм упшан да шэм пальтом чийэн, Владимир Ильич воштыл-воштыл лэктэ. Лэнин—кугу йэҥ, уло калык вождь манын школышто мланна умылтарэныт ыльэ. Садлан тудо кугу капан, пэш сай чийышан, оружий дэнэ да, пэш строгий улэш манын мый шонэнам. А тудо ниманчат тыгай огыл улмаш. Тидлан лийын, мый изиш ӧрмалгышым.

Мыйын ӧрмалгымэм вашкэ гына, кыша кодыдэ эртэн кайыш. Лэнин пӧртыштӧ мом ыштымыжым ужашлан лийын, мэ тӧрзалашкэ (окна) шӱшкылтна, омса гыч пураш тӧчэдылна. Но вимомат ужын ыжна кэрт, кугу йэҥ-влак эрэак мэмнам поктыльыч. Тунам ышкэнан ача-авана-влаклан пэш шыдэшкэн ыльна.

Пӧртӧнчылнӧ Лэнин койылдыш. Мэ тудым чак лийын, йыржэ авырэн шындышна. Андрэй Куровой кугыза мэмнам поктылаш тӱҥальэ, а Владимир Ильич; „молан тэ тыгэ, нунат айда мэмнан кӱдыньак лийышт" манэш. Мэмнан кузэ тунэммынам, карандаш, тэтрадь ситымэ да, школышто шокшо альэ укэ—чыла нэргэн йодышто.

Мэмнан дэк крэсаньык-влак тольычат, Владимир Ильичым фотографироватлаш ӱжыч. Владимир Ильич кӧныш. Фотографироватлаш тӱҥалмэ годым Лэнин кугу-влак дэч ончылаҥ мланна, йоча-влаклан вэрым пуаш йодын, ышкэжат мэмнан дэнэ пырльа шинчэ.

Вэс кэчыштэ (эрлашыжым) мэ школыш погынымэк, Лэонов Сэрьожа пӱкэныш шогальэ, упшыжым налын кӱсэнышкыжэ пыштэн, Лэнин сэмынак кидшым помышкыжо чыкэн, Лэнинын ойлымыжым чылт тугаракак ойлаш тӱҥальэ. Владимир Ильичын ойлымыж годым кид дэнэ ончыктылмыжэ умлэн да мланна ончыктэн пуыш. Тидын дэч вара мэмнан йӧратммэ модышна—Лэнин толмыжо ыльэ.

Мэ кузэ Лэнинын автомобиль дэнэ каймыжым, ойлымашыжым, чыла тудын мутшым, койышыжым ончыктэн пуэна ыльэ.

Тудо кэчылан ындэ шуко жап эртэн. Ты жапыштэ мый пэдагогик тэхникумым тунэм пытарэн, 1930 ий гыч школышто пашам ыштэм. Тыйын илышыштэт могай вуйэш шинчэн кодшо событий лийын маныш йодыт гын, мый тыгэ вашмутым пуэм: —Кашинэ йалышкэ Лэнинын толмыжо.

И. К. Пантэлэйэв.

(4 №-ан „Колхозные ребята" газэт гыч).

КОДЫШ КОРНЫМ КУРЫМЛАН

Йыр-ваш тымык
Тачэ кэчэ
Шӱлыкан,
Лыйык-лайык
Лойгэн флагшэ—
Шэм тӱран.

Укэ лийэ
Тидэ кэчын
Шӧртньӧ кэчэ—
Лэнинна,

Ойго пэрныш
Моткоч нэлын
Шӱмэшна.
Лэнин колыш
Ойжо кодо
Мэмналан,
Кэчэ йол гай
Кодыш корным курымлан.

Чалай Ваcлий.

В. И. Лэнинын чэржэ да колымыжо

1921—1922 ий тэлым Владимир Ильич пэрвой кана нэлэ чэрым шижаш тӱҥалын. Тидлан вэрчынак врач да партий шӱдымӧ почэш, тудлан пашажым кӱрлын-кӱрлын ыштэн шогашыжэ вэрэштын.

Чэрлэ гынат Ильич ожнысыжо гайак пашам тыршэн ыштэн, XI-шэ партий сйэздлан йамдылалтын. Но Лэнинлан ты сйэзд пытартыш сйэзд лийын, тудо тыштэ пытартыш кана ойлэн. Ты сйэзд почэш Ильич Рӱдӧ Комитэтын гэнэральнэ сэкрэтарьлан И. В. Сталиным шогалташ ончыктэн. Чэрлыжлан кӧра Ильичлан пашаж гыч кораҥгашыжэ вэрэштын. Сандэнэ партийын вуйлатэн шогымо кугу, отвэтствэннэ постыш ышкэнжын лишыл соратникшым шогалташ тэмлэн.

1922 ийын 26-шо майыштыжэ Лэниным пэрвой эн нэлэ чэр тэмдалэш (склэроз). Тидэ чэр Лэнинын вуй уш дэнэ пашам пэш чот ыштымыжэ гыч лэктын. Октьабр тылзыштэ Владимир Ильич изиш тӧрланаш тӱҥалмыжэ дэч вара, адак пашашкыжэ пӧртылэш. А нойабрыштэ Коминтэрнын IV-шэ Конгрэсэшыжэ докладым ышта. Ты тылзын 20-шо числаштыжэ Лэнин Моско Совэтын плэнумыштыжо ойла. Тидэ тудын пытартыш кана ойлымашыжэ лийын.

Ты ийынак, 16-шо дэкабрыштэ Лэниным чэр кокымшо кана чот пэра.

1923 ийын 9-шэ мартыштэ кумшо кана чэрлана. Тидын дэнэ Лэнинын пурла могыр капшэ пашам йӧршэш ок ыштэ. Ойлэнат кэртдымэ лийэш. Тазалыкшэ чотак пыта, нэлэмэш. Сандэнэ тудым Горкыш эмлаш наҥгайат (Моско дэч мӱндӱр огыл). Чэржэ тудым нэлын тӱнчыктара. Ты ийынак апрэльыштэ партийын XII-шо сйэздшэ Лэнин дэч посна эрта. Кэнэж рӱдэш Владимир Ильичын тазалыкшэ изиш тӧрланымэ гайэ лийэш.

Октьабрыштэ Владимир Ильич ольан (эркын) ышкэ вийжэ дэнэ тойаш эҥэртэн коштэш. Йылмыжат эркын вийна. Тыгэ тудо тӧрланэн, адак ышкэ пашашкыжэ нижаш кэчэ лишэммыла койын. Но нэлэ чэр тудым угычын йӧршынлан тэйдалэш.

1924 ийын 21-шэ йанварьыштыжэ 6 час кастэн Лэниным пӱсӧ чэр йол гыч сӱмыра. Ильич ушыжымат йомдара. Шӱлашат тудлан утырутыр нэлэмэш. Чурийжат вашталтэш. Тэмпэратуржо кӱза.

6 часат 50 минутышто Владимир Ильич Лэнинна вуй - торыкышко вӱр погынымо дэнэ кола.

... Лэнин колэн. Но тудын пашажэ, туныктымыжо—чыла шэмэр калыкын шӱмыштыжӧ ӱмырэш илаш тӱҥалэш.

ЛЭНИН ДЭН ИКШЫВЭ-ВЛАК

Владимир Ильич йоча-влакым йӧратен. Горкаштэ чэрлэ улмыжо годымат тудын дэк крэсаньык йоча-влак чӱчкыдын толын кайэныт. Лишыл йалла гыч Ильичын кугу пӧлэмышкыжэ модаш, коворьышто пӧрдалаш, тудын шыргыжмыжым, шыматымыжым ужашкалаш рвезэшамыч толын кайэныт. Колымыж дэч кум арньа ончыч, тудо крэсаньык икшывэ-влаклан лӱмынак йолкым эртарэн, нунын дэнэ тудо модын. Ышкэ акажэ Марийа Ильиничналан икшывэ-влакын куанэн йӱкланымыштым, лӱшкымыштым ит чарэ манын, чыташ кала еэн. Тидэ йолка Владимир Ильичын пытартыш кечыжэ мартэ туштак шогэн.

— Мыйын Париж воктэн илымэм годым,—манэш ышкэ шарнымаштыжэ Н. А. Сэмашко,—Владимир Ильич чӱчкыдынак мый икшывэм влак дэн йуарлаш (модаш) пурэн-лэктын кайа ыльэ. Тудын пэдагогичэски ӱньаржылан йалтак ӧрам ыльэ: йоча-влак тудым чытыдымын чот вучат, тудо кажнэ дэн онгайын, ныжылгын кутырэн мошта, тӱрлӧ сылнэ модышым шонэн луктэш ыльэ.

Шарнэм, 1911 ийыштэ, мэ тудын дэн пырльа вэлосипэдэш шинчын ик вэрэ прогулкыш кайышна. Тунам мыйын 11 ийаш ӱдырэм шортын-шортын пырльа мийэвэжэ ыльэ. Владимир Ильич, конэшнэ, тудым пырльа намийашак толашыш. Корно тӧрсыран, курыклан ньэ. Кажнэ курыклаштэ тудым Владимир Ильич вэлосипэд гыч ныш волто. Ышкэнжынымат, ӱдырэмынымат вэлосипэдшым курыкышко шӱкэн кӱзыктыльӧ. Нэлэ корнылаштэ тудо ӱдырэм дэн пырльак, тудлан полышкалэн кайыш. Мый тугежак ит толашэ: мо вара, тудо таза, 12 мэнгэ коклаштэ нойа гынат, нимат ок лий!—маньым. Тудо мыйым „йочам шотдымын кучылтмылан" чот вурсыш—„Тыгай ача дэч икшывыжымат шуппшын налаш кӱлэш" маньэ.

Вэс кугыжаныштэ Ильич дэн пырльа илымыжэ гыч П. Лэпэшинский тыгай пашам шарнэлта:

„Ала кузэ ик кана мэмнан Жэнэвысэ кугу кампаньына прогулкыш кайаш тарваныш. Корнышто Ульйановмытын пачэрышкыжэ пурышна, пэлэнна Надэжда Констaнтиновнамат (В. Ильичын ватыжэ) ӱжын лэкна. А сурт оролаш кодшо Ильичлан мый ватэм дэн коктын ышкэнан вичийаш икшывынам кодышна. Уна влак толмым уждымыла пэрвойжым Владимир Ильич газэтым лудаш пижын ыльэ. Но кэч кузэ гынат, уна толэш гын озалан тарванидэ огэш лий. Газэт ӧрдыш мийэн возо, тудо ышкэжэ кухньыш пурэн кайышат, тужэчын кӱмыжэш вӱдым пуртыш да тушко грэк пӱкш шӱм дэн ыштымэ корабльым (пушым) колтылаш тӱнгальэ. Уна влак пэрвойрак корабль-влакым ӧрын ончэн шогышт, а варажэ Ильич адак газэтым лудаш тӱнгальэ. Но изи уналан тидэ модыш вашкэ шэрым тэмыш, тудо диваныш кӱзэн шогальэ, йолжым ишэн шинчэ да Ильичым йатыр тура ончэн шинчыш, тудын шинчашкыжэ ала мо пэрныш. Вара вик кычкыральэ:

— Лэнин, а Лэнин, молан тыйын вуйыштэт кок тӱс?

— Кузэ тугэ кок тӱс?—ӧрын йодо Ильич.

— Иктыжэ ончылно, а вэсыжэ шэнгэлнэ...

Ильич,—лач тугак, мутлан нигунам кӱсэныш пурыдымо Ильич, нимо каласаш ӧрмӧ сэмын лийэ.

— Мый пэш шуко шонэм, садлан тугайэ—ик мыньар жап эртымэк пэлэштыш Ильич.

Тидэ кутырмаш—Ильичын ча лэммыжэ нэргэн лийын.

В. И. Лэнин йоча дэнэ.

Йошкар-Ола спартакиадыштэ коньки да моло тӱрлӧ спорт дэнэ сай вэрым налшэ рвезэ физкультурник-влак (шола гыч пурлашкэ) Минэков Пашэ, Йэршова Нина, Злобина Лэльа, Никулин Гэньа да Злобин Слава.

Фото С. Чуршуковын.

ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэтын III-шо сэссийжэ гыч

11-шэ йанварь гыч 13-шо йанварь мартэ Москошто ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэтын III-шо сэссийжэ эртыш.

Сэссий почмо годым прэзидиум ӱстэл дэк Сталин йолташын да партий дэн правитэльствын руководитэльышт-влак лэкмышт годым ЦИК члэн-влак дэн уна влак пэш чот совым кырэн ваш лийыч.

Сэссий ССР Ушэмын 1937 ийлан ыштымэ кугыжаныш бӱджэтшым ончыш да пэнгыдэмдыш. Бӱджэт паша дэнэ докладым ССР Ушэмын финанс паша ончышо Калык Комиссаржэ Гринько йолташ ыштыш. Гринько йолташ сэссийлан ышкэнан эл калыкын пойанлыкшым да, мэмнан калыкнан сайын илаш тӱнгалмыштым раш ойлэн пуыш.

Калык илыш сайэммэ дэн пырльа культур налашлан школ-влакат кушкыт. Кодшо ий школлан, йоча пӧрт да йоча сат, тэхникум, рабфак, институт-влаклан мэмнан кугыжанына 13 миллиардат 900 милион тэнгэ оксам колтэн гын, шушаш ийлан 18 миллиардат пэлэ оксам колта.

Тыжэчын раш—1937 ийлан мэмнан элыштына школ, курс, йоча пӧрт дэн йоча сат-влак адакат шукырак лийыт.

Тидын дэнэ пырльа ышкэнан элнамат фашист эл влак дэч арэлэн шогашлан куго вий кӱлэш. Тидлан Йошкар армийым вийангдаш да элнам утларак пэнгыдэ ышташлан 1937 ийыштэ 20 миллиард утла окса колталтэш.

(„Пионэрская правда" гыч).

Пэш куанэн колыштна

Мэ, Искусство тэхникумышто тунэмшэ-влак Михаил Иванович Калининын РСФСР-ын 17-шэ Чрэзвычайнэ с'ездыштэ ойлымыжым радио дэнэ куанэн колыштынна. Михаил Ивановичын ойлымаштыжэ Сталин йолташын лӱмжым кольымат, чот совым кырыдэ ыжым чытэ. Сталинский у Конституцо тунэмашлан утларак кугу правам пуэн.

Лаж-Ваньу.

Марий Автоном Совэт Социалист Рэспублик

Марий Автоном Совэт Социалист рэспублик Киров, Горький область да Татар, Чуваш Автоном Рэспублик-влак дэн авырнэлт шога.

Рэспубликын кугытшо 24200 квадратнэ километр. Калыкын чӱчкыдылык шотыштыжо гын, кажнэ квадратнэ километрлан 22,9 йэҥ логалэш.

Марий рэспубликыштэ тӱҥ илышыжэ марий, руш; эрвэл районлаштэ татар-влак илат. Марий рэспубликыштэ ожнысым пӱтыньэкак мландэ пашa дэн илэныт манаш лийэш. Пӱртӱс пойанлык шотышто гын, чодра шуко лийын гынат, тудым пэш шагал обрабатылэн. Мландыжэ пэш йавыгышэ, мландэ паша ыштымэ тарманжат шога-вуй дэч моло лийын огыл. Сандэнак калык мотноч изи шурно лэктышым налын илэн.

Промышлэнность шотыштыжо ойлышашат укэ. Тошто Цӧрэвококшайск дэн Козмодэмйанск уйэзд лаштэ улыжат пэл кустар йӧн дэн ыштэн толашышэ кум йанда завод гына улмаш. Тугак почэш кодшо тэхник дэн ыштышэ ик мыньар чодратэхник да чодра обрабатылмэ прэдприатий улмаш. Пайдажымат пэш шагал пуэн. Мыньар уло пайдажат чодра промышлэнник кидышкак пурэн. Тидэ чыла рэвольуцо дэч ончыч улшо промышлэнностын фондышто улыжат 930 тӱжэм тэнгэ гына лийын.

Тыштэ рэвольуцо дэч ончыч энэргэтик озанлыкын вийжэ 300 киловатымат эртэн огыл. Тышкак 280 киловат пар вий лэ ыштымэ, вӱд вий дэн ыштымэ 12, элэктрогэнэратор вий 5,9 киловат пурэн.

Октьабр рэвольуцо дэч ончыч калык пычкэмыш, культурдымо лийын. Ты тэрриторийлан улыжат 16 процэнт грамотан пӧрйэҥ да 2 процэнт грамытнэ ӱдрамаш гына улмаш. Кугу школ пытарышэ ик йэнгат лийын огыл.

Октьабр рэвольуцо дэч ончыч тыштэ кумдан тӱрлӧ чэр шарлэн. Зоб, тубэркульоз, трахом мыньар тӱжэм йэнгым тӱнчыктарэн пытарэн. Чэрым изэмдаш, калыкым чэр гыч луктaш тыршымаш лийын огыл. Улыжат 14 врачан 13 больницэ да 17 фэльдшэр пункт улмаш.

Кугу Октьабр рэвольуцын, куатлэ тужэ гына тидэ пычкэмышлыкым, культурдымым пытарыш. Курым дэн пызыралтэш, тӱнчыгышӧ калыкын илыш йӧлажэ йӧршэш вашталтэ.

Тачэ кэчылан мэмнан Марий рэспубликнан кумда пасуштыжэ 831 трактор, 36 комбайн пашам ышта, 128 сложно да пэлэ сложно кырымэ (шиймэ) машин уло. Коммунист партийнан ончэн куштымыжлан кӧрак тидэ эрык пасун гэктарлыч шуко цэнтньэр шурным луктын кэртшэ гэрой-влакат лэктыт. Марий рэспублик эрык пасун гэрой жо орднан Трофимов, Иванов да Игнатйэв дэн мэ моктанэна.

Ожно нимогай промышлэнностьат лийын огыл гын, кызыт рвезэ рэспубликна индустриандэш, промышлэнность кушкэш. Индустрий дэн промышлэнностьым утларак вийангдэн, нӧлталын колтымашлан лийын, пэрвой вичийаш плэн почэш 29,9 миллион тэнгэ да кокымшо вичийашлыкын кокымшо ийыштыжэ 43,9 миллион тэнгэ окса кучалтын.

Нинэ оксо гыч шукыжо кагаз да чодра промышлэннос ышко колталтэш. 1937 ийыштэ Марий Кагаз Комбинат дэн Илэть канифольно завод шукталтэш. Тидэ Кагаз Комбинат ышкэ кугытшо да вийжэ дэн ССР Ушэмыштэ вэлэ огыл, Йэвропышто пэрвой вэрым налаш.

Марий калыкын культуржат, грамотностьшат висыдымашлыкын чот кушкын шога. Моло калык дэн пырльа шинчымаш налын куштымаш кашлан тӱнгалтыш школым тунэм пытарымэкэ, кугу школлаш пурашлан омса почылтын. Ындэ мэмнан рэспублик кӧргыштынэ 664 тӱнгалтыш дэн пэлэ кыдалаш школ, 20 кыдалаш, 3 кугу школ-влак улыт. Нинэ 3 кугу школ гыч ий йэда марий инжэньэр, кугу квалификацин туныктышо-влак лэктыт.

Тыгэ мэмнан марий калыкна курым дэн йэнг кид йымалнэ пызыралтын, йӧсланэн коштмыж гыч утаралтэ. Кугу Октьабр рэвольуцо ош кэчыш лукто.

2-шо могыр „Йамдэ лий".

Микалэ, ышкэндым арун кучо

Мэмнан 4-шэ классыштэ тунэмшэ Смирнов Микалэ пэш лавран коштэш. Эрдэн кидымат, шӱргымат огэш муш. Лавран кид дэнак кочкэш-йӱэшат, школышко ошкылэш. Школышко Микалэ ӱштыдэ, тувыр мэл полдыштыдэ, шала, тово вуйан толэш. Ӱмбал вургэмжат, тувыржат эртак лавра вэлэ. Микалэ ышкэнжым кузэ лавран куча, тугакак тэтрадь дэн книгажымат пуракыштэ пӧрдалтара. Пӧрт кӧргышкыжӧ пурымэтат огэш шу, эртак лавра, пурак.

Смирнов йолташ, лавран сӧсна гай илаш кузэ от вожыл. Колхозышто сӧснамат кызыт тыгэ лавраным огыт ашнэ, эрэ мушкыт, эрыктат! А тый тунэмшэ улатыс, тунэмшэ ышкэнжым арун кучэн мошта вэт!

Шинов Миклай.

Шолэнгэр тӱнгалтыш школ, Звэнигов район.

ОНЧЫКО КАЙМЭМ ЫШКАТ ШИЖАМ

Ӱмаштэ, чынак, руш йылмым сайын тунэмын она ул. Мый гын рушла нимат ом мошто ыльэ. Туныктышо рушла лудэш, марлаш кусарэ, а мый нимо умлыдэ кодам. Садлан туныктышо ышкэжак мыйым вурса ыльэ.

Тэний туныктышо Иван Николайэвич вэстӱрлӧ йӧн дэнэ туныкташ тӱнгальэ. Тудо книгагыч изи ойлымашым мӧнгыштӧ лудаш пуа, вара мый тудым кастэн кум-ныл пачаш лудын лэктам, йӱжгынамжэ утларакат. Раш умлымэкэм вара мо лудмэм сэрэн шындэм. Эрдэн адак лудам. Вара школыш каймэм. Школышто йолташ-влак коклаштэ рушла кутыраш тыршэм. Тыгэ ыштымэ дэнэ II-шо чырыкыштэ руш йылмэ дэн „посрэдствэн" отмэткым нальым. А ӱмаштэ эрэ „плохо" ыльэ Кумышо чырыкыштэ „сай" отмэткым налаш шонэм.

Данилова Льуба.

Йошкар-Ола ПКШ, 4-шэ класс.

Чыла паша—моштымаштэ

Шыжым туныкташ тӱнгалмэм годым мыланэм пэш кугу йӧсылык тӱкныш. 4-шэ марий классыштэ руш йылмым пэш начар палат ыльэ. Мыланэм нунын молан начар тунэммыштым палэн налаш логальэ. Йатыр шонэн коштмэк раш лийэ. III-шо классыштэ тунэммышт годым руш йылмым пэш начарын тунэмыныт. Туныктышо классыш пурэнат, рушла книга гыч урокым ышкэжак лудын марлаш кусарэн пуэн. Кэчэ йэда тыгэ лийын. А рвэзэ-шамыч кокла гыч колыштшыжо колыштын, укэжэ укэ. Тыгэ нуно ышкэныштым лушкыдыш колтэныт. Ышкэ гыч рушла кутырашат, лудашат тӧчэн огытыл.

Тидэ ситыдымашым мый тэний тыгэ тӧрлаташ пижым. Утларакшым нунын йылмыштым виктараш лӱмынак урокышто рушла кутырмашым эртарэм. Рушла книга гыч посна урокывлакым мӧнгышкышт пуэм. Тунэмшэ-влак урокым лудын толыт, марлашкат ышкак кусарат. Тыгэ тӱнгалмэ дэч вара вашталтыш, ончык тошкалмаш койынак койаш тӱнгальэ. Вараш кодшо-влак дэн 5 кэчэ вуйэш ик кана посна руш йылмэ урокым эртарэм.

И. Н. Ковэдьайэв.

Йошкар-Ола пэлэ кыдалаш школышто 4-шэ марий классын туныктышыжо.

Мыйын Пушкин

Мый 6-шо классыш шумэшкэм руш литэратурым пэш кугунак лудын ом ул. Тэний мый 7-шэ классыштэ тунэмам. Кок ий годсэк мый йатыр рушла книга-влакым лудынам. Эн чотшым Пушкинын возымыжлан кумылэм пыштэнам. Урок гыч толмэк—вик Пушкинын книгамутшым книгаш ончалдэак каласэн кэртам. Пушкиным йӧратэн лудмэм дэнак рушла кутырашат сайынак тунэм шуым. Кызыт эр-кас, кэчэ йэда „Евгений Онегиным" лудам, могай ойым, альэ мутым ом умло—ачам умылтара. Йэфрэмов З. З.

Морко район, Нуж-Кльуч ПКШ.

СЭМОНЫН ОМЫЖО

Сэмон пэш изи, тудо школыш вызл ий гыч ижэ коштэш тӱнгалэш. Сэмонын ачажэ талэ пычалзэ. Сандэнэ чӱчкыдынак лум гэй ошо, пушкыдо, мамык пунан, мэрангым кондылэш. Сэмонлан ачажэ мэранг коваштэ дэнэ куштылго, шокшо чийышымат ургыктэн. Сэмонын чиймыж йэда „кузэ вара ачай да моло-влакат мэрангым кучат" шонымаш вуйышкыжо пура. Но нигузэат шонэн ок шукто. Вара сэмын мэранг кучымо нэргэн тудын омэшыжат кончаш тӱнгалын. Ик кана тудлан тыгэ кончэн:

Рвэзэ влак тыгайрак содэржаньан сӱрэтым мэмнан дэткорна Фэдотов Ываан колтыш. Тудым мэ тӧрлатэн, кэлыштарэн пэчатлэна.

„Элэксан, альэ тудын ачажэ титакан"?

МЫЙ ГЫН, ЙЭЧЫМ АЧАМЛАН ЫШТЫКТЭМ ЫЛЬЭ

Мый Элэксан сэмын, ачамынат, йэнгынат оксажым (молымат) нигунамат ом шолышт. Тыгай осал пашалан ныгунамак ом пиж. Элэксан олмыштэ лийам гын, тэвэ мом ыштэм ыльэ: йэчым налын пуэн огэш кэрт гын, кэч кузэ гынат ышкэ ыштыжэ—манын йодам ыльэ. А ышкэ ышташланжэ ала мыньар окса огэш кӱл.

Элэксаным мо гынат, чаманэм. Титакым ыштэн гын, вара тынарак чот кырымэ кӱлэш мо? Элэксан йалт 7-8 ийашак огыл вэт, сайын ойлэнат, шылталэнат умыла. Элэксанын ачажэ кугу титакым ыштэн.

Тымбайэв Васлий.

Йошкар-Ола, 4-шэ № ан школ.

Йоддэ налмэ—шолыштмо дэнэ иктак

Мый нимогай ӱзгарымат, мӧнгыштат, пошкудыштат йоддэ ом нал. Йоддэ налмэ—шолыштмо дэнэ иктак. Элэксанат шоналтэн дыр: „А мо, оксам йоддэ налам гынат, нымат огэш лий, ачам вэт!" Ныгбат огэш ӱчашэ, чынакак ачат, но кэч кунамат вэс кана йодын нал. Кызыт сай пашам ыштэн отыл, школыштэт уло тунэмшэ-влак лӱмым волтэнат. Пуйто тэмдам туныктышыдат осал пашалан туныктат.

Мутат укэ, ачажэ гын, эшэ пэш кугу титакан. Эргычлан ик мужыр йэчым налын, альэ ыштэн пуаш огэш лий мо? Мэман йоча жапым, ышкэ йоча годсо жапэт дэнэ ит тангастарэ! Мэ сай, пэнгыдэ, вэсэла тукым улына, Смирнова Эчу.

Йошкар-Оласэ 4-шэ №-ан школ, 4-шэ класс.

Испан шэмэрлан оксам погат

Мэ Кугу-Шигак пэлэ кыдалаш школышто (Звэнигэ район) тунэмшэ дэн туныктышо-влак испан шэмэр йоча-влаклан 37 тэнгэ оксам погэнна.

Кудрӓвцэв В.

Шӱргӧ йымал тӱнгалтыш школышто (Ронго район) тунэмшэ-влак 10 тэнгат 35 ырым да Руйа-Сола пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ дэн туныктышо-влак 48 тэнгэ оксам испан шэмэр йочалан погэн пуэныт.

Загайнов В.

11-шэ Осоавиахим лотерэйым шарэна

Мэ, марий искусство тэхникумышто тунэмшэ пионьэр-влак, 11-шэ осоавиахим лотерэйым 103 тэнгэашым нална. Уло тэхникум кӧргыштыжӧ 1123 тэнгэашым шарымэ. Тыгак пионьэр-влак коклаштэ лотерэйым шарашлан Йошкар-Оласэ фэльдшэр-акушэр школышто тунэмшэ-влакымат ӱжына.

Лаж-Вавьу.

Пионьэр пашам огэш аклэ

У Торйал район, Кӱан-памаш пэлэ кыдалаш школысо пионьэр отрӓдын пашажэ огэш кой. Молан? Тэвэ молан: отрӓдлан нигбат пашa ыштaш огэш полшо. Атрибутымат налын пуаш огыт шоно. Ындэ дирэктыр дэч атрибутым налын пуыза,—манын йодмо гынат, тудо огэшат колышт. Шуко тунэмшэ-влак пионьэрышкэ пураш кумылышт уло гынат, отрӓдын пашажым огыт уж да, ӧрын коштмыт. Комсомол организацат йӧршэш огэш шоналтэ.

Вожатый.

Мыйат шогальым, сэмынэм шеналдышым: пирын поктэн кошташ гын, касыш шуам, модыш каслан мийэн ом шу. Адакшэ мўшкырыштӧ „льыр льыр“ шокта, кочмо шуаш тўҥалын. Йэрэнтэ кайэн огыл ала мо, мэмнам пирэ кыша дэн кайаш ўжэш:

— Молан шогалын улыда? Айста тидэ оргаж воктэн ончэна, ала тыштак шинча...

Чынак, лопырак вэрыштэ оран-оран чумырэн оптымо шуко оргаж койэш. Пирэ кыша тушкак наҥгайа. Тэмитат ыш чытэ, шкак ончыч лумым кэлын, пычалжым виктэн ошкыльо. Ныл вич минут гыч тудо лумышко „лоптык“ волэн шинчэ, пычалжымат кудалтыш.

— Кийаматлык йанлык!—шоктыш тудын йўкшӧ.—Шым ӧрдыж лужо кўрлам ыльэ!..

— Мо тугэ?—мэ тундэк мийышна.

— Тэвэ ончыза—мо!

Мый сайрак ончальым. Йӧрлын вочшо шопкэ вожылаштэ *) капкан кэча, воктэнжэ лум йошкар гэн, кылмэн шинчын. Вўран лумыш пирын шэҥгэл йол копажэ кылмэн пижын. Йолвургы лужо чарпэшт кўрлшӧ, коваштыжэ пурын кушкэдмэ.

— Уна, пирэтым ала кӧ шолышт наҥгайэн,—манэш Йэрэнтэ.

Тэмит тудлан ала молан сыра: Шо-олыштын!... От уж мо, корак шинча!... Пирэ йол копажым шкэ кўрлын кодэн... Шо-лыштын! Аҥыра! Капкан йолышташ тый дэчэт шинчырым йодынам ыльэ, тый ыжыч пу. Йакшывай агурыш шуҥгалтараш гына йӧрэт. Колой!

Тэмит капканжым налын мӧҥгӧш кайаш тарвана. Йэрэнтэ тудлан койдарэн пэлэшта: (койдараш Тэмит дэчак тунэмын дыр).

— Пирэ копатымат нал, молан кодэт? Коваштыжым ньыктын пушторгыш сдаватлэ. Вара тыланэт наградым пуат.

Тэмит кэнэта лум гай ошэм кайа, Йэрэнтэ ўмбак пычалжым виктэн, шўвылжым шыжыктэн кычкыра:

— пуштам! Лўйэ-эм, кийаматым!...

Пычалжым содор кораҥдышым.

— Тэмит кугызай,—маньым мый.—Тый Йэрэнтэм эрэ койдарэт, а шкэжэ ик койдарчыкымат ынэт чытэ. Нойэнат вэт, пу пычалэтым—мый нумалам.

Тэмит пычалжым пуыш, ындэ мӧҥгӧ вэлыш толына. Йэрэнтэ мылэчна ончыч ошкылэш, мый Тэмитым вучалтэн кайэм. Шаҥгэсэ корэм дэк шуышаш годым, ончыч кайышэ Йэрэнтэ кўзӧ дэнэ шуралтымэ гай шучкын магырал колдыш.

— Адак мо?—мый ончык тӧштышым. Оой! Карагул!...

— Мо лийынат?—Умбачак йодам. Вашкэ-э! О-ой! Йолым пуштэш!..

*) Вожыла—укш вожыла.

Ончэм: Йэрэнтэ шкэдак сукэн шинчылдэш, воктэнжэ нигӧат укэ. Лишкырак мийышмат, кож тўныштӧ химический карандаш дэнэ йолдыран возымым ужым: „Шэкланэ! Тыштэ капкан!“ Мыланэм чыла раш лийэ: Йэрэнтэ капканыш кэрылдын.

— Йолэдым коштара мо?—йодам.

— Ой, чыташ ок лий, пўчкэш ала мо.. Ой!..

— Пычэлэдым кудалтэ!—кўштэм мый тудлан, шкэ капканлан пижым.—Тидэ тор пычалэт вэрчын шкэндым вэкат пытарэт...

Тэмитат толын шуын. Тудын настройэньыжэ вигак вашталтын, воштылаш, койдаркалаш тўҥалын. Мутат укэ, Йэрэнтэн орлыклан тудо йывыртэн.

— Хэ хэ хэ-хэ!—воштылэш тудо. Славнэ! Пирэ олмэш Йакшывай... Хэ-хэ-хэ!... Йолэдым исак чыгылтара чай?... О-о, капканжэ альэ суралэн шындымэ. Ну, Йакшывай эргэ, ындэ пытышыч... Аватлан коман мэлнам страпайаш вэлэ кодын, а Курнлан—колотокам. Ындэ илэн от шукто..

Капкан чынак кож тўҥэш шинчыр дэнэ йолыштэн, суралэн, кодымо. Мый тудым тораш толашэн шогылтам, ок лий, пешак чоткыдо. Тойа дэн оҥыркалаш пижым. А тэмит тамакам тўргыктэн, йомаклаш ваҥэн шога.

— Мыйын ачам,—тўҥалэш тудо ик кана Окшак Порнсым чуч гына пуштын огыл... Садыгэ капканым шындэн кодэн да, эрдэн вашкэ толын кэртын огыл.. А Порис таза йоланжэ годым эрэ мэран дэк коштэш ыльэ...

Мый Тэмитлан кычкырэм:

— Мучыштараш полшо!

Йэрэнтэн шинча вўдшӧ йога, ончэн чаманэт.

Тэмит кугызай,—Тэмитым сӧрвалэм.—Полшо пожалстэ, мый шкэдак ом кэрт...

— Исак чыталтэ,—манэш тудо.—Ойлэн пытарэм... Ну вот Порисэт мэраҥым поктэн коштшыжла ачамын капканыш пижын. Иатыр жап эртымэкэ ачамат капканым ончалаш толэш...

— Тэмит кугызай!

— Чэчас, чэчас ойлэн пытарэм... Ну вот. Ачамын шинчажэ Йэрэнтэн гайак пэлэ сокыр ыльэ. Умбачын ончэ: капканыштэ ала мо ныл йолан шогылтэш. Тидэ—Порис сукэн шинчын капканым тӧрлалташ тырша улмаш. Ачамлан пирыла койын. Пычалым викта да Порисын коварчышкыжэ парньа вуй гай пульым пуртэнат шында... Порис чуч гына колэн огыл, окшак лийын... Йӧра, йӧра—чэчас мучыштарэн луктына... Ит урмыж, от коло!

Тэмит дэн коктын капканым торэн Йэрэнтэм утарышна. Мый тудым кучышым да, кож тўнэш возымым ончыктышым.

— Лудын мошттэ ыльэ гын, шэкланэт ыльэ, капканыш от тўкнӧ ыльэ,—маньым тудлан.

— Мом возымо?—йодэш.

— „Шэкланэ! Тыштэ капкан!“

Игэчэ пэш содор вашталтэ, йўд йўмал мардэж пушэҥгэ вуйым мурыкта, „гыж-гыж гыжжж!“ шокта. Койын йўштэмда. Корэм коч вончымына годым Тэмит мылэчна поштэк кодынат, ала молан ӧрдышкӧ пурэн. Пурла вэлнэ лўп кышкӧ памаш шўлэн шинча. Ўмбачнжэ лум лэвэдын гынат, тушто нигунам ок кылмыктэ. Мэ корэм сэрыш кўзэн шун улына ыльэ, корэм лакыштэ „ух! Ой, каварээм!“ шоктыш.

Мый йэчэ дэнэ мунчалтэн волышым. Памаш покшэлнэ Тэмит почаҥэш, кыдал марка памаш лавырашкэ волэн шогалын.

— Йаку!—кычкыра.—Иумо гай лий, ломашым пу! Укэ гын вэкат памаш пуэдашкэ шумэш волэн кайэм... Ох, ох,—кочкыжэш.

Мый тудлан кужу варам пуышым, вэс мучашыжым шкэ дэкэм шупшам. Тэмитым лукнэм. Ом кэрт.

— А тыйжэ мом вучэн шогэт?—Тэмит Йэрэнтэм кычкыра.—Мыйын колымым вучэт ужат? Полшо!..

Мыйын воштылмэм шуэш, почаҥмыжэ пэш оҥгайын койэш. Йэрэнтэ окшаклэн, тольат, коктын шўдырэн лукна. Тэмит чылт лавыра вузын лийын пытэн, сэптысэпто шогылтэш.

— Кийамат памаш!—шудалэш тудо памашым.—Кошкэн пытэн моштыдымо!..

Тудын ўмбалнэ ночко вургэмжэ, вургэмэш пижшэ лавыражэ койын кылма, ослана. Вургэмжым кўжгыш чийэн. Иолыштнжэ чулма, кужу ыштыр, кугу йыдал.

Кайэна, чодыра тальыжат вашкэ лэктына. Тидэ кудлаштэ Тэмит адак пундыш ўмбак каналташ шинчэ.

— Ом кэрт, каналтэм,—манэш.

Чодра тальэ гыч вишкыдэ пушэҥгэн чодра лоҥгаш вичкыж мардэж пура. Йўштӧ.

— Тэмит кугызай,—манам мый.—Ошкыл, укэ гын кылмэн тўҥат.

Тэмит кыньэлаш тӧчэ, ок кэрт: ночко вургэмжэ кўр гай лийын кылмэн шинчын. Ситартышлан Йэрэнтэ тошкал кэртдымэ лийын шогалын.

— Иол копа тошкалаш ок пу, чытыдымын кэрэш,—манэш тудо.

Шаҥгыракшэ шокшыньэк нимом шиждэ толын, ындэ йолжо, ончмыл, пуалын, садлан тошкалаш ок лий.

— Ӧрмаш!—маньым мый.—Мыланэм, изи айдэмлан кок чоным утараш логалэш.

Оргаж ора гыч кошкышо кожуыш тўшкам нумалын, Тэмит ончылан кугу тулым ылыжтарышым.

— Шинчыза, вучалтыза,—манам мый нунылан.—Мый имньым кычкэн тэндам налаш толам.

— Кури имньыжым садыгак ок пу,—манэш Тэмит.—Кӧн имньым кычкэт?

— Колхозыным.

— Колхозат мыланна ок пу; мэ колхоз оналыс...

— Орадэ улыда,—мый кугу йоҥгла нуным шылталэм.—Тыланда полшаш огыл гын, тэ кылмэн колэда вэт.. А тыгай йӧнысыр лийын годым колхоз эрэ полша.

Мый йалыш чымалтым.

Йэрэнтэ дэн Тэмитым ик шагат жапыштэ тэрэш пыштэн кондэн шуктышна. Тэмит пушэҥгэ гай кылмэн. Капка ончылнажэ волтэн шогалтышна да, тудо вигак лумыш тойалалт возо. Адак шогалдышна, адак тойалалтэ. Тудын йолжо тошкалаш ок лий, кылмышэ вургэмжэ огэш пу. Пӧртышкыжӧ нумал пурташ вэрэштэ.

А Йэрэнтэм эрлашым мый шкэ больницыш наҥгайышым.

Утлэн кудалшэ кум йолан пирым колхозник пошкудо Кри Иыван лўйэн кодэн. Тэмит тудын дэк мийэнат, кутыраш тўҥалын:

— Ну вот... Тау лўмэтлан, Ываи шольо... Ындэ кузэ? Пайдажым лош ыштэна чай?...

Ойлыманат огыл, Кри Иван Тэмитым пӧрт гычшӧ пастартэн луктын. Мӧҥгыш мийэн шумыжэ Тэмит тудым йатлэн мудалын:

— Грабитьыл!—Вуйэтлан толшаш!.. Шым ӧрдыж луэт кўрлам ыльэ!..

(1-шэ ужашын мучашыжэ).

35 тўрлӧ пэлэдышан сатым ончэна

Школышто, чыла класслаштыра пӧртэш кушшо сат эрэак, ийдалык мучко пэлэдын шогэт. Чылажэ 35 тўрлӧ пэлэдышан сатна уло. Нинын кокла гыч Крымыштэ гына кушшо чаплэ кушкыл кипарис, пальма, молат улыт. Мэ адак пакчанамат тўрлӧ тыгыдэ пушэҥгым шындэн, сбрастарэн улына. Пакчана кэнэжым путырак сӧралын койэш.

ВэдэнькинаУ., Корольов М., Изгошин М. Эркан-сола тўҥалтыш школ, У Торйал район.

ШАШКЭ ТУРНИР

Кой-сола пэлэ кыдалаш школышто (Шэрнур район) 5-шэ йанварыштэ шашкэ турнир эрталтэ. Турнирым туныктышо Гусэв И. В. организоватлыш. Чылажэ 12 йэҥ модо. Пэрвой верым 7-шэ классыштэ тунэмшэ Коно[ва]лов Афанасий налын. Тудын рэзультатшэ 25 партий гыч 14 очко. Ойль-Кид.

Нормым пуышна

Мэ, Кугу-Шокшэм пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-влак (Шэрнур район) „Будь готов к труду и обороне“ значоклан нормым пуэна, но нормо пуымо пашашкэ чыла тунэмшэ-влак ушнэн огытыл. Чылажэ нормым 10 йоча пуэн улына.

Сэмьонов Ньонья.

Рэбусым палэныт

Кодшо номырэш пэчэтлалтшэ рэбусым Лаж-Ваньу (Йошкар-Ола), Горбунов Иван (Мэдвэдэво пэлэ кыдалаш школ), Иамбаршэва Майук тўрыс палэныт!

Отвэсшэ: Испан шэмэрым вўржэ эрам ок його.

Тӧрлатэна

Кодшо 3 (439) №-ан газэтэшна, рэдакцэ пашайэн титак дэнэ, йоҥлыш-влак лэктыныт. 2-шо могырышто „Молан удан тунэмыт“ лўман статьяштэ „?“ олмэш „!“ шындымэ. Тыштак „Аграфийанат“ олмэш „Агафийанат“ ман лудман. Алэксандров Миклай дэн Алэксэйэва Агафийан адрэсышт ончыктымо огыл. Нуно Аэйал пэлэ кыдалаш школышто (Морко район) тунэмыт.

Отв. рэдактор—
Г. Г. БАЖАНОВ.

Упол. Марлита № 8. Тираж 10722 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКОМ Марбком орган. Савыктышэ „Марий Коммун“